

BÖLÜM 3

SOKOL TEŞKİLATININ ETKİSİYLE ŞEKİLLENEN HALKEVLERİ: ERKEN CUMHURİYET TÜRKİYE’SİNDE EĞİTİMDE BİR MODEL ARAYIŞI

Muhsin Ertürk BUDAK¹

GİRİŞ

BİR İDEOLOJİNİN İNŞASI: CUMHURİYET’İN EĞİTİM SİSTEMİNİ DÖNÜŞTÜRME SÜRECİ

Cumhuriyet’in kuruluşu, yalnızca bir rejim değişikliğini değil, aynı zamanda toplumsal yapının her yönüyle yeniden inşa edilmesini hedefleyen köklü bir dönüşüm projesini de beraberinde getirmiştir. Bu dönüşümün en kritik alanlarından biri de eğitim olarak kabul edilmektedir. Çünkü eğitim, yalnızca bireylerin bilgiyle donatılması değil, aynı zamanda yeni rejimin değerlerinin, dünya görüşünün ve ideal vatandaş profilinin inşası açısından da temel bir araç olarak değerlendirilmiştir. Ancak Cumhuriyet’in bu alandaki reform çabaları, son derece karmaşık, dağınık ve çok katmanlı bir mirasla yüzleşmek zorunda kalmıştır (Özgedik, 2014, s. 154). Söz konusu mirasın kökleri Osmanlı Devleti’nden devralınan eğitim sisteminde dayanmaktadır. Osmanlı’da yüzyıllar boyunca hâkim olan medrese geleneği, İslami ilimlerin öğretildiği ve ulemanın yetiştirildiği merkezler olarak kabul edilmiştir. Ancak özellikle XVIII. yüzyıldan itibaren, Batı’da yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler karşısında yetersiz kalan bu yapı, Osmanlı aydınlarını modern eğitim kurumlarına yönelmek zorunda bırakmıştır. II. Mahmud döneminde başlayan ve Tanzimat sürecinde kurumsallaşan bu arayışlar, medrese sisteminin yanında modern okulların da açılmasıyla sonuçlanmıştır. Böylece Osmanlı’nın son yüzyılında ikili bir eğitim sistemi ortaya çıkmıştır. Bir yanda geleneksel medreseler, diğer yanda rüştiye, idadi ve sultani gibi Batı tarzı eğitim kurumları yer almaktaydı (Ortaylı, 2015, s. 211).

¹ Öğr. Gör. Dr., Kafkas Üniversitesi, Kağızman Meslek Yüksekokulu., erturk.budak@gmail.com,
ORCID iD: 0000-0001-9026-3856

DOI: 10.37609/akya.3827.c1112

KAYNAKLAR

Resmi Yayınlar

- C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, (1932). Ankara: Hâkimiyeti Milliye Matbaası.
C.H.F. Üçüncü Büyük Kongresi Zabıtları 10-18 Mayıs 1931, İstanbul: İstanbul Devlet Matbaası.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazete

Sürelî Yayınlar

- Akşam
Cumhuriyet
Hakimiyeti Milliye
Milliyet
Vakit

Araştırma Eserler

- Adadağ, Ö. (2020). From 'People's Education' to People's Entertainment: The Changing Role Of Cinema in Turkey's People's Houses (1932-1950), *Middle Eastern Studies*, 56 (3), 453-468
Akın, Y. (2005). Ana Hatlarıyla Cumhuriyet Döneminde Beden Terbiyesi ve Spor Politikaları, *Toplum ve Bilim*, 103, 53-92.
Akın, Y. (2018). *Gürbüz ve Yavuz Evlatlar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
Arikan, Z. (1999). Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi, *Atatürk Yolu Dergisi*, 6 (23), 261-281.
Aydın, H. (2018). Ağrı Halkevi ve Tarihsel Gelişimi, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7 (3), 1483-1496.
Aydın, H., & Derinsu Dayı, S. E. (2023). Erzurum'da Eğitim Alanında Yapılan Kamu Harcamaları ve Yatırımları Üzerine Bir Değerlendirme (1928-1938). *Journal of History School*, 62, 159-182
Aydın, H. (2024). Türk Kültür Hayatında Halkevleri Kütüphaneleri ve Basına Yansımaları (1932-1951)", *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, 12 (38), 451-472.
Atlı, C. (2013). *Kars Halkevi ve Faaliyetleri*, Konya: Salkımsöğüt Yayınevi.
Bábela, M., & Oborný, J. (2018). Dr. Miroslav Tyrš – Father of the Sokol and Philosophy of the Sokol, *Science of Gymnastics Journal*, 10 (2), 313-329.
Bábela, M., & Oborný, J. (2021). The Spartakiade As A Phenomenon in the Socio-Cultural and Sports Dimension in The Territory of Czechoslovakia, *Science of Gymnastics Journal*, 13 (2), 157-179.
Bayındır Uluskan, S. (2017). *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
Bayraktar, N. (1999). *Halkevlerinin Ülke Kültürüne, İnsanın Gelişimi ve Dönüşümü Açısından Katkıları ve Öneriler*, Ankara: Halkevleri Yayınları.
Benli, H. T. (2001). Ankara Halkevi Açılışı ve İlk Yılı, *Mülkiye Dergisi*, 25 (227), 223-230.
Burhan Asaf. (1932). Spor Telakkimiz, *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, 1, 71-72.
Çağlayan, E. (2016). Türk Ocakları'nın Vilayet-ı Şarkiy'e Teşkilatlanması ve Kurultaylarda Şark ile İlgili Tartışmalar (1924-1928), *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 8 (2/16), 785-799.
Çakıcı, D., & Çakıcı, N. (2024). 1928 Harf İnkılabı Sonrası Halk Eğitiminde Mühim Bir Teşkilatlanma Örneği: Millet Mektepleri (1928-1935), *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 65, 31-52.
Çapan, Ş., & Mutlu, O. (2016). Unutulmuş Bir Spor Adamını Anlamak Konferanslarıyla; Selim Sırrı Tarcan, *Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 235-241.
Çeçen, A. (1990). *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Ankara: Gündoğan Yayınları.
Duran, S., Fırat, D. (2024). Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Eğitim Alanının Yapısı ve Dinamiklerine Eleştirel Bir Yaklaşım, *Vira Verita E-Dergi*, 20, 38-77.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Eğitim Araştırmaları (1923-1960)

- Fazıl Ahmet. (1932). Bedii Terbiye, *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, 2, 128-135.
- Güz, N. (2011). Türk Ocakları ve Türk Yurdu'ndan Halkevlerine, *Türk Yurdu Dergisi*, 283, 171-184.
- Hamit Zübeyir. (1932). Halk Terbiyesi, *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, 2, 152-159.
- Hobsbawm, E. J. (1990), *Nations and Nationalism since 1780*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Karaömeroğlu, A. (1998). The People's Houses and The Cult Of The Peasant in Turkey, *Middle Eastern Studies*, 34 (4), 1998, 67-91.
- Küçüküçürlü, M., & Okur, M. (2007). *Tek Parti Döneminde Erzurum Halkevleri*, Trabzon: Derya Kitapevi
- Lejkova-Koepl, M. (1968). The Sokol Movement: A Tribute to the National Revival and Culture of the Czechoslovak Nation. Ed: M. Rechigl, *Czechoslovakia Past and Present Essays on the Arts and Sciences*, 2, 1463-1476.
- Mutlu, M. (2020). Beden Terbiyesi ve Spor Hayatında Selim Sırrı Tarcan (1874-1957), *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 16 (32), 583-615.
- Nolte, C. E. (2002). "Every Czech a Sokol!" The progressive era in the Sokol. *The Sokol in the Czech lands to 1914: Training for the Nation*, London: Palgrave Macmillan.
- Ortaylı, İ. (2015). İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Özdemir, Y., & Aktaş, E. (2011). Halkevleri (1932'den 1951'e), *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 45, 235-262.
- Özer, İ. (2020). *Halkevleri*, İstanbul: Selenge Yayınları.
- Özgedik, M. (2014). *Türk Eğitim Tarihi*, İstanbul: Ülke Eğitim Yayınları.
- Özgen, Y. (2024). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Cilt II (1922-1924)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Sungu, İ. (1938). Tevhidi Tedrisat, *Belleten*, 2 (7-8), 397-432.
- Tanör, B. (2017). *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tarcan, S. S. (1928). Türk Ocakları ve Bedeni Terbiye. *Türk Yurdu*, 1/21 (4/198), 38-40.
- Tarcan, S. S. (1930). Başka Milletlerde Sokollar, *Muhit*, 2 (24), 433-435.
- Tarcan, S. S. (1932). *Beden Terbiyesi Oyun-Jimnastik-Spor*, İstanbul: Devlet Matbaası.
- Tarcan, S. S. (1932). *Radjo Konferanslarım I*, İstanbul: Devlet Matbaası.
- Tarcan, S. S. (1933). İtalyada Halk ve Gençlik Teşkilatı, *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, 3, 241-243.
- Toksoy, N. (2007). *Halkevleri, Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*, Ankara: Orion Yayınları.
- Tuğluoğlu, F. (2005). Türkiye'de Halkçılık İdeolojisi ve Halkevleri, *Erdem*, 15 (42), 101-118.
- Turan, R. (2014). Eğitim ve Öğretimdeki Gelişmeler: Yeni Devlet Yeni Eğitim, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Atatürk Araştırma Merkezi, 99-185.
- Türkoğlu, P. (1997). *Tonguç ve Enstitüleri*, İstanbul: Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayıncılık.
- Uğurlu, A., Şinoforoğlu, T. (2021). Sokol Hareketi: Nasyonalist ve Politik Araç Olarak Jimnastiğin Kullanımı, *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 26 (4), 481-499.